

Софія Русова: з маловідомого і невідомого

*Бути справжнім педагогом –
це бути справжнім
реформатором майбутнього
життя України, бути апостолом
Правди і Науки.*

Софія Русова

До 165-річчя від дня народження Софії Федорівни Русової (1865-1940) – невтомної просвітельки, громадсько-політичного діяча, педагога України представляємо огляд літератури читального залу педагогічного факультету.

Народилася Софія 18 лютого 1856 р. в селі Олешня на Чернігівщині в родині Федора Ліндфорса, шведа за походженням, та французьки Ганни Жерве. В 1865 р. батько з дітьми (мати померла) переїхав до Києва. Тут Софія навчалася у гімназії і закінчила її із золотою медаллю.

У 1871 р. Михайло Грушевський дає дозвіл Софії на відкриття у Києві першого приватного дошкільного закладу, в якому вона працює із своєю сестрою Марією. На вихованні у сестер Ліндфорс перебувало 20 дітей.

У свої 16 років Софія стала членом Старої Громади. Саме тут вона і познайомилась з Олександром Русовим – земським статистом, громадським діячем та етнографом. У 1874 р. вона виходить заміж за Олександра Русова. Вже на схилі літ Софія Федорівна згадувала, що найбільший вплив на її становлення мали М. Драгоманов та О. Русов.

У 70-80-ті роки ХІХ ст. Русова формується не тільки як педагог і вчений, а й як публіцист, літературознавець, мистецтвознавець, історик. Однією з перших її праць була стаття французькою мовою про Тараса Шевченка, яку О. Русов у Чехії передав І. Тургенєву і яка була опублікована у Франції. Взагалі ідеї великого Кобзаря пройдуть крізь усі педагогічні твори Русової. Ціла низка її праць присвячена життю і творчості Г. Квітки-Основ'яненка, Г. Сковороди, М. Гоголя, М. Драгоманова, Т. Шевченка.

У наступний період головну свою увагу С. Русова зосереджує на педагогічній творчості.

Тільки за 1910-1914 рр. вона у першому українському педагогічному журналі “Світло” надрукувала понад 100 своїх статей, розвідок, рецензій.

З під її невтомного, мудрого і талановитого пера вийшла ціла низка статей з проблем національної освіти різних народів Росії.

У 1917 р. – член Української Центральної Ради. За гетьманату Павла Скоропадського очолювала департамент дошкільної освіти та виховання.

З 1920 р. Софія Русова – лектор педагогіки Кам'янець-Подільського державного українського університету і голова Української національної жіночої ради.

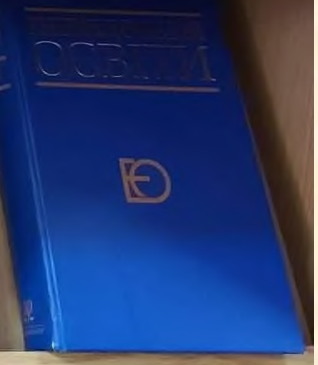
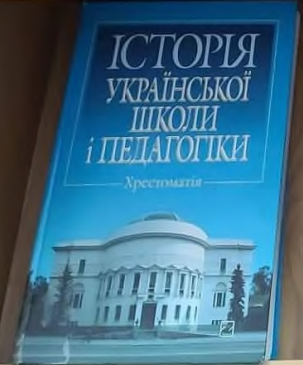
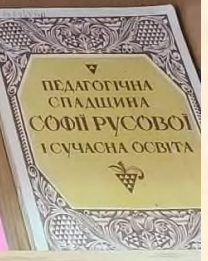
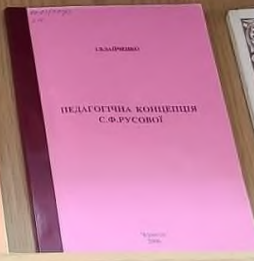
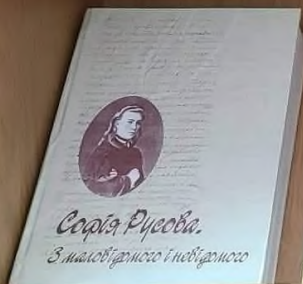
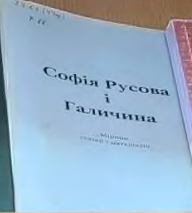
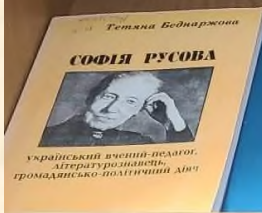
У 1922 р. вимушена емігрувати. З 1923 р. проживала у Празі, професор педагогіки Українського Педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова. Із 1937 р. і до кінця життя Софія Русова – почесний голова Всесвітнього союзу українок.

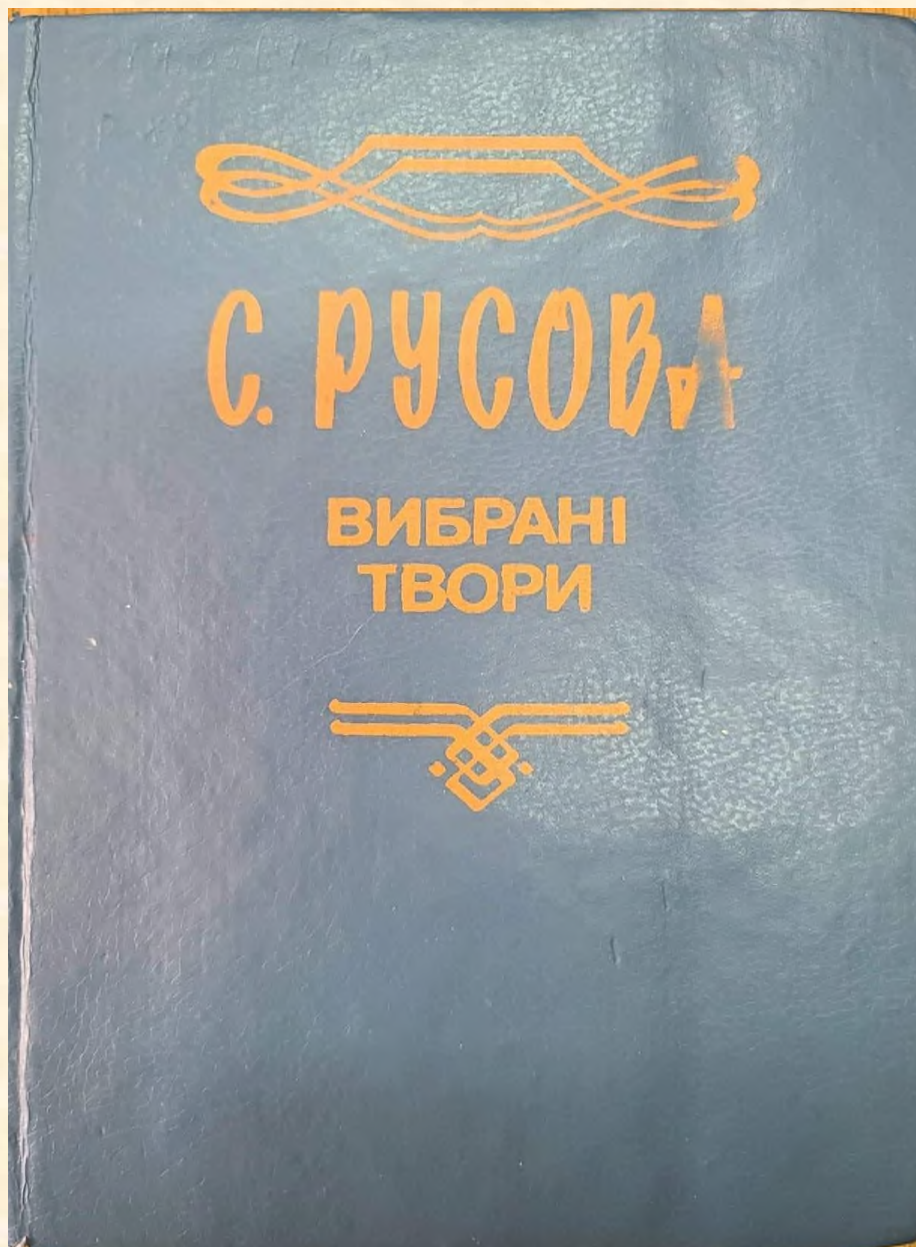
Померла Софія Федорівна Русова 5 лютого 1940 р. в Празі, де й похована на Ольшанському цвинтарі.

Проминули літа, десятиріччя, але назавжди залишилося з нами і серед нас те Добре, Вічне і Розумне, що вклала ця жінка у всеукраїнське багаття духовного утвердження нації. Той духовний вогонь і сьогодні гріє всіх, кому дорогі рідна історія та культура.

Софія Русова: з маловідомого і невідомого

(165 років від дня народження
педагога, громадської діячки)

**Русова С. Вибрані педагогічні твори.
– К.: Освіта, 1996. — 304 с.**

До книги увійшли праці про дошкільне виховання і школу видатного українського педагога і громадського діяча Софії Русової.

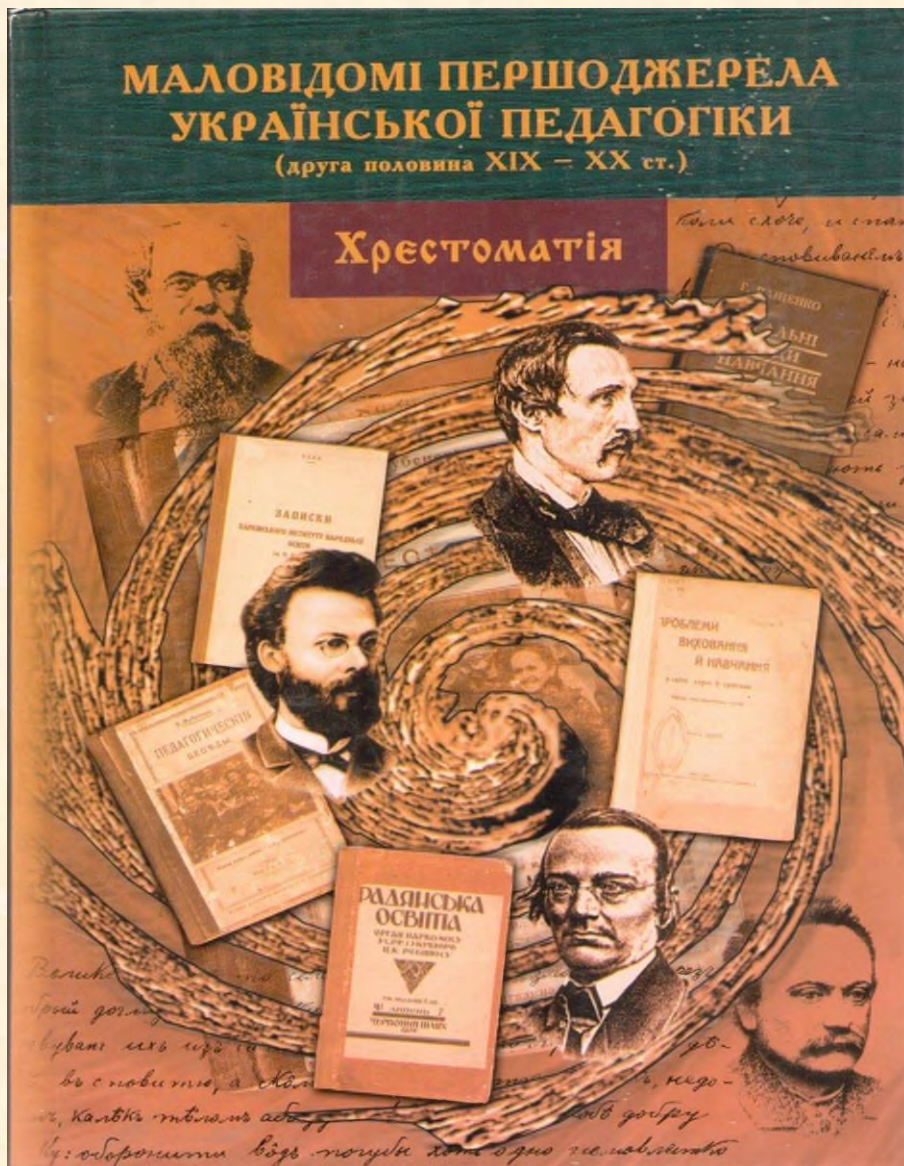
Праця розрахована для широкого кола педагогічної громадськості, студентів педагогічних університетів, інститутів та училищ.

**Русова С. Мемуари. Щоденник. – К.:
Поліграфкнига, 2004. – 544 с.**

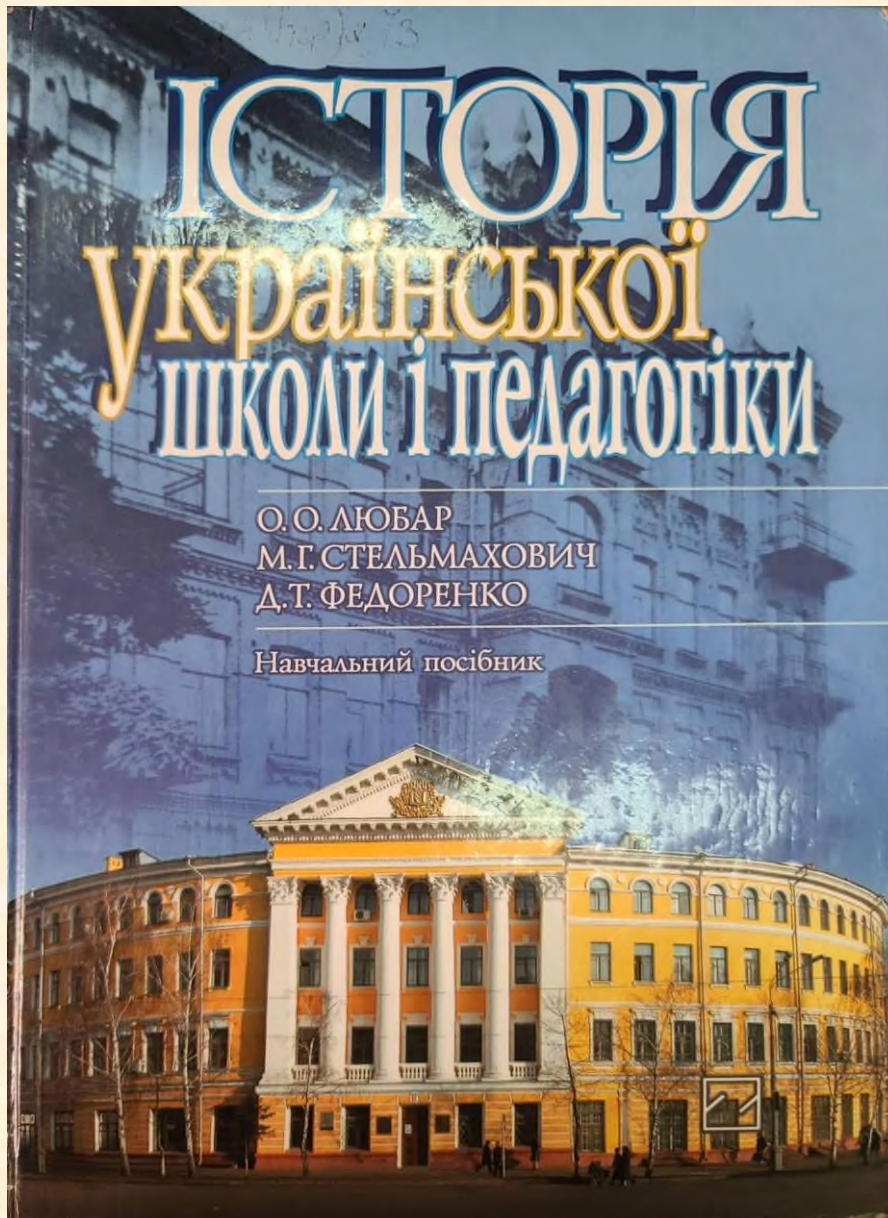
У пропонованій книзі друкуються спомини і щоденник видатного українського громадського діяча і педагога Софії Русової, людини шведсько-французького походження, яка внесла неоціненний вклад у розвиток національної освіти нашого народу.

Розрахована на всіх, хто цікавиться історією України, відродженням українства на рідних землях і в еміграції у другій половині ХІХ – першій половині ХХ століть.

Софія Русова Федорівна (1856-1940):
відомий український педагог, громадський
діяч, організатор жіночого руху //
Маловідомі першоджерела української
педагогіки (друга половина XIX-XX ст.):
хрестоматія / упоряд. Л. Д. Березівська та ін.
– Київ: Наук. світ, 2003. – С. 137 – 153.

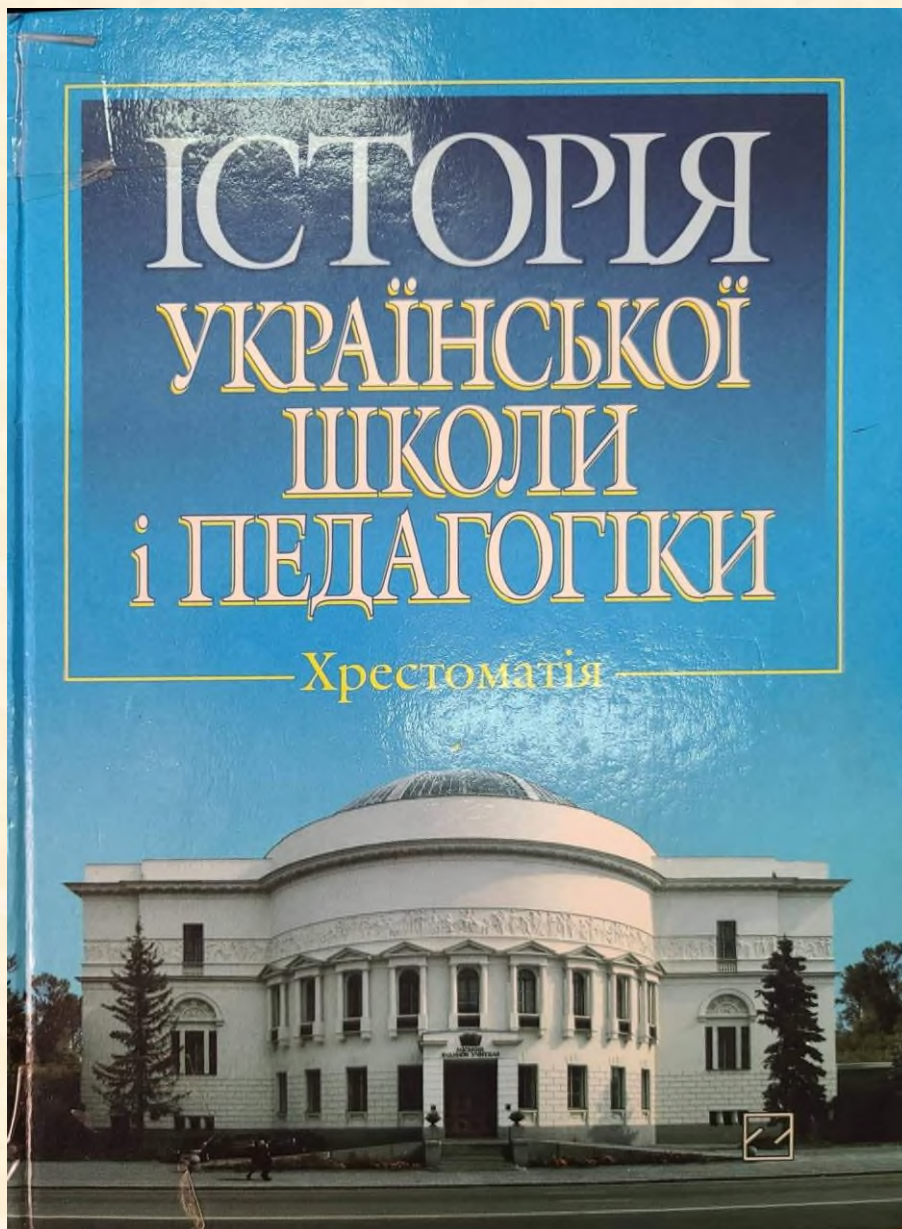
В книзі надруковано праці Софії Русової:
“Просвітницький рух на Україні”, “Дитячий сад на
національнім ґрунті”, “Ідейні підвалини школи”.

Русова С. Ф. Про національну систему освіти та виховання // Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – Київ: Знання, 2003. – С. 317 – 323.

Автор зазначає, що С. Ф. Русова не визначає альтернативи національному

вихованню, вважаючи, що тільки національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти. У демократичній рідній школі весь зміст освіти й організація навчання мають відповідати національним інтересам, враховувати освітні традиції українського народу, здобутки національної культури, особливості української дитини.

Софія Русова (1856-1940) // Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / упоряд. О. О. Любар; за ред. В. Г. Кременя. – Київ: Знання, 2003. – С. 381 – 392.

У хрестоматії надрукована праця Софії Русової “Дидактика”, в якій вона порівняла погляди на зміст поняття “дидактика”

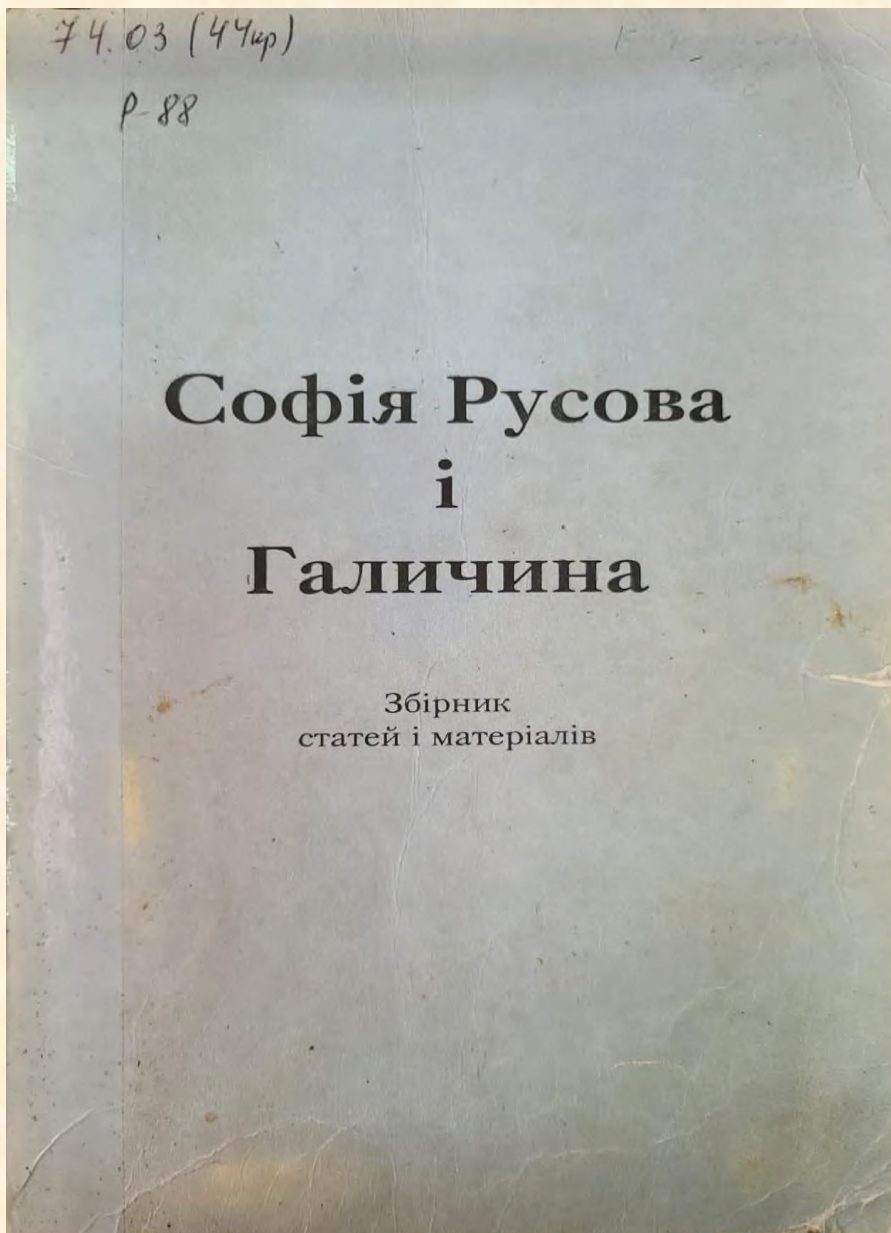
представників наукової думки різних епох і на цій основі дійшла висновку: дидактика – це невід’ємна частина педагогіки, це “наука про найкращі засоби навчання”. Головним її предметом, отже, є “навчання в різних його формах”. Під навчанням педагог розуміла процес, у ході якого дитина під керівництвом учителя “опановує будь-який матеріал, направляючи на це всі свої душевні сили”.

Навчання за її словами, - це “пробудження, спонукання й розвиток усіх розумових здібностей дитини”.

Ідея національної школи С. Русової // Левківський М. В. Історія педагогіки: навч. посіб. / М. В. Левківський. – 4-те вид., стер. – Київ: Центр учбової літератури, 2011. – С. 144 – 145.

Висвітлюється ідея національної школи Софії Русової, розглядаються її погляди на дошкільну, шкільну та позашкільну освіти, які повинні базуватися на чіткій взаємодії з народною педагогікою і проводитися тільки рідною мовою.

Софія Русова і Галичина: збірник статей і матеріалів / упор. текстів, вступна ст., примітки й додатки кандидата педагогічних наук доцента З. І. Нагачевської; філологічна підготовка текстів до друку кандидата філологічних наук доцента Г. Я. Василевич; науковий

консультант — доктор педагогічних наук професор Б. М. Ступарик — Івано-Франківськ - Коломия : Вік, 1996. — 127 с.

До збірника увійшли найхарактерніші статті Софії Русової, спогади й матеріали про її життя та просвітницьку діяльність, вміщені на сторінках галицьких культурно-освітніх і педагогічних видань 20–30-х рр., що на сьогоднішній день є бібліографічною рідкістю.

Збірник розрахований на науковців, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, педагогів-практиків.

Софія Федорівна Русова (1856-1940) // історія дошкільної педагогіки / за заг. ред. З. Н. Борисової. – Київ: Вища школа, 2004. – С. 262 – 282.

У хрестоматії надруковані праці Софії Русової “Дошкільне виховання” та “У дитячому садку”, в яких викладені теоретичні міркування і

критичний аналіз поглядів педагогів минулого та сучасників на виховання дитини дошкільного віку. Русова С. доводить важливість і необхідність виховання дитини дошкільного віку, ставить питання про єдність родинного й суспільного виховання. Дитячий садок вона розглядала як установу не лише педагогічну, а й соціально-національну. Його призначення ширше, ніж підготовка до школи і полягає у вихованні людини, свідомого громадянина своєї країни.

74.03(44ур)

Б-38 *Тетяна Беднаржова*

СОФІЯ РУСОВА

український вчений-педагог,
літературознавець,
громадянсько-політичний діяч

Беднаржова Т. Софія Русова – український вчений-педагог, літературознавець, громадянсько-політичний діяч / Т. Беднаржова. – Тернопіль – Прага : 2001. – 343 с.

В даній монографії подана спроба осмислення педагогічно-теоретичної, літературознавчої, громадсько-політичної спадщини та патріотично-громадського життєвого досвіду славетної особистості Софії Русової.

Джус О. В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції: монографія. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 260с.

У монографії розкрито основні напрями багатогранної діяльності та зміст науково-теоретичної спадщини періоду еміграції Софії Федорівни Русової (1856-1940) – педагога європейського рівня, визначного культурно-

просвітницького і громадського діяча, літературного критика, мемуариста.

На основі глибокого вивчення архівних матеріалів, праць ученої та її сучасників всебічно проаналізовано особливості розгортання педагогічно-просвітницької роботи С. Русової за межами України, показано її внесок у розвиток українського шкільництва і науки в Чехо-Словацькій Республіці та вклад у теорію і практику національної освіти й виховання.

**Джус О. Шевченкіана Софії Русової /
О. Джус. – Івано-Франківськ: ІАІР,
2013. – 226 с.**

Навчальний посібник адресований викладачам, здобувачам наукових ступенів, студентам вищих навчальних закладів, літературознавцям, шевченкознавцям, практичним педагогам, працівникам культурно-освітніх установ, широкому освітянському і громадському загалу – усім, хто цікавиться творчою спадщиною Великого Кобзаря та Софії Русової.

Зайченко І. В. Педагогічна концепція С. Ф. Русової: навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вузів / передмова М. Д. Ярмаченка. — 2-е вид., доп. і переробл. — Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2000. — 234 с.

На багатому джерелознавчому матеріалі ґрунтовно розкривається життєвий шлях, педагогічна діяльність, творчість і педагогічна концепція Софії Федорівни Русової (1856-1940) – однієї з найушлавлениших дочок України.

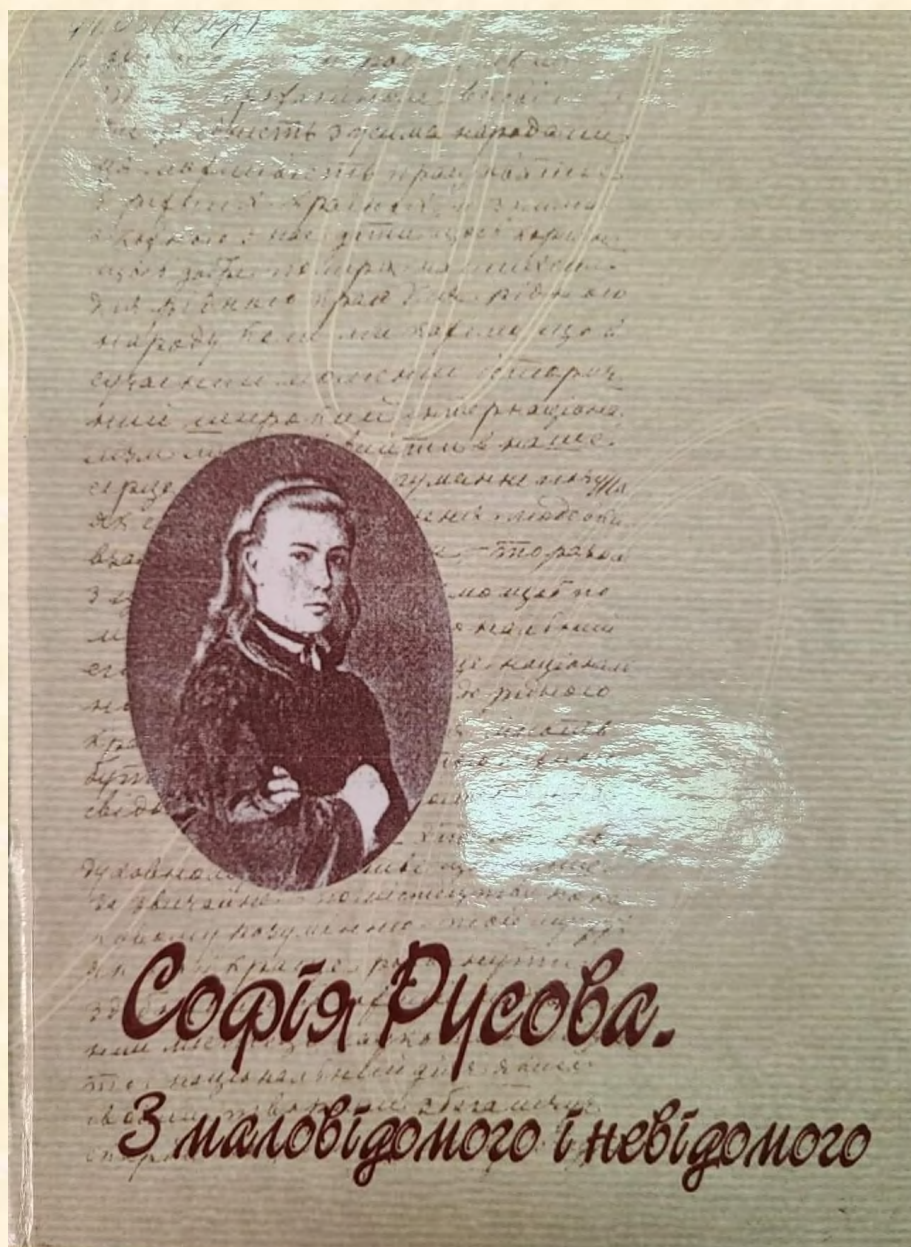
Книга адресується вчителям, студентам і викладачам педагогічних навчальних закладів, науковцям у галузі теорії і історії педагогіки, працівникам дошкільних дитячих закладів, інститутів підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів, іншим освітянам, усім хто цікавиться історією і сучасністю освіти, школи й педагогіки.

До першої частини хрестоматійної трилогії «Софія Русова: З маловідомого і невідомого» увійшли наукові та науково-популярні розвідки, статті, замітки, огляди, переклади, рецензії педагогічної тематики Софії Федорівни Русової, вміщені на сторінках західноукраїнських періодичних видань і часописів українського зарубіжжя першої третини ХХ ст., та рукописи вченої, зосереджені в архівах України.

Збірник адресований науковцям і здобувачам наукових ступенів, широкому колу педагогічної громадськості, студентам педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Друга частина хрестоматійної трилогії «Софія Русова: 3 маловідомого і невідомого» включає статті Софії Федорівни Русової, розміщені на сторінках західноукраїнських періодичних видань і часописів українського зарубіжжя, тексти її виступів, меморандумів, звернень до різних міжнародних інституцій, у яких актуалізується «жіноче питання», зокрема порушуються проблеми місця і ролі жінки в соціально-культурних процесах 1920-х – 1930-х років, у вихованні дітей і молоді, а також публікації про неї політичних, громадських, культурно-освітніх діячів і педагогів ХХ ст.

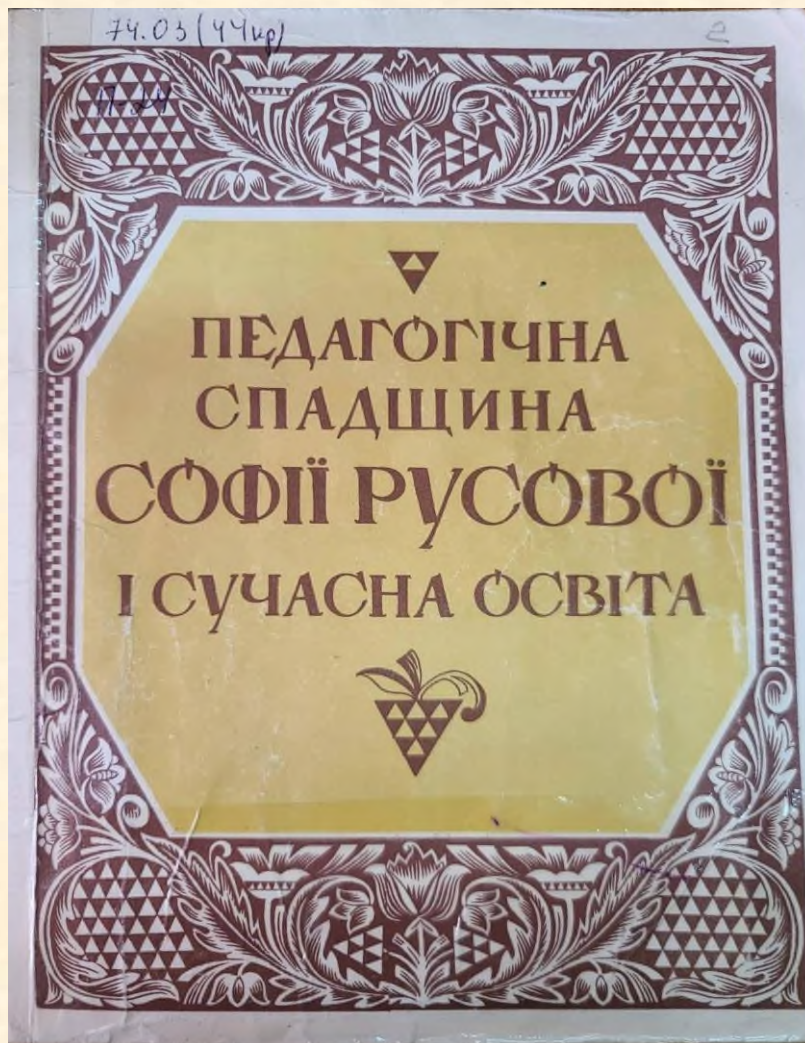
Збірник, укладений переважно за хронологічним принципом, адресований науковцям і здобувачам наукових ступенів, педагогам, організаторам сучасного українського жіночого руху, працівникам культурно-освітніх установ і студентам вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Софія Русова. з маловідомого і невідомого : навчальний посібник. Ч. 3 : «Я не поетеса... Я не вчена... Я громадянка...» / упоряд. З. Нагачевська, О. Джус. – Івано-Франківськ : Прикарп. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2012. – 604 с.

Заключна частина хрестоматійної трилогії «Софія Русова. З маловідомого і невідомого» містить окремі літературно-критичні праці С.Русової початку ХХ ст., огляди-рецензії літературно-мистецьких і педагогічних видань 1920-1930-х рр., зразки мемуаристики, власних художніх творів, перекладів, політичної публіцистики еміграційного періоду й оцінки-відгуки про них її видатних сучасників. Уперше опубліковані переважно у видавництвах і періодичних виданнях Західної України та міжвоєнної Чехо-Словацької Республіки, вони розкривають нові грані творчої спадщини Софії Русової-літературознавця і громадсько-політичної діячки.

Посібник розрахований на викладачів і студентів вищих навчальних закладів, науковців-філологів, педагогів, політологів, здобувачів наукових ступенів, широкий освітянський і громадський загал.

Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта: науково-методичний посібник / за ред. В. Г. Слюсаренка, О. В. Проскури. – К. : ІЗМН, 1998. – 196 с.

У збірник вміщено статті науковців, методистів, педагогів-практиків, в яких проаналізовано наукову психолого-педагогічну спадщину видатного педагога, просвітниці і громадського діяча С. Ф. Русової (18.02.1856 – 5.02.1940), розглянуто перші результати використання її ідей у розвитку сучасного дошкільного виховання та школи.

Особливо цінними є філософсько-психологічні та педагогічні праці самої С. Ф. Русової, більшість з яких від часу їх появи ще за життя автора перевидаються вперше.

Русова Софія Федорівна //
Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук
України; головний ред. В. Г. Кремень. –
Київ: Юрінком Інтер, 2008. – С.790 – 791.

Висвітлено інформацію про життєвий шлях, педагогічну діяльність і наукову творчість видатного педагога та громадського діяча Софії Федорівни Русової.